

La reimpressió facsímil de les constitucions de Catalunya*

(Incunable de 1495)

per Maria Jesús Espuny Tomàs. Àrea d'Història del Dret i de les Institucions . Universitat Autònoma de Barcelona

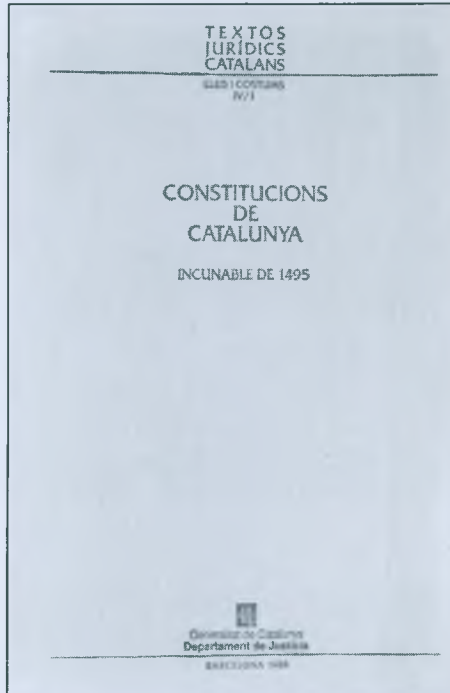
La Generalitat de Catalunya, per mitjà del seu Departament de Justícia, ha emprès la tasca de publicar aquells textos que constitueixen o inspiren l'ordenament jurídic català. La Col·lecció "Textos Jurídics Catalans" es va presentar d'una manera oficial el mes de març de 1985. El seu propòsit, manifestat pel Conseller de Justícia, Agustí M. Bassols i Parés, era la publicació de les fonts més importants de la tradició jurídica catalana, dividida en diverses seccions: Lleis i costums; Documents; Escriptors i Concilis.

Aquesta Col·lecció és impulsada per una Comissió Assesora i un Comitè Tècnic en els quals es troben els més qualificats representants en els camps de les diferents especialitats científiques, des de les Universitats catalanes als Arxius, passant pels diferents Col·legis d'Advocats i les seves comissions de treball i estudi.

Aquestes publicacions tindrien una doble finalitat: Per una banda, la divulgació de les fonts del Dret Català, enquadrades en les diferents seccions i per una altra en completar el buit cultural que suposava la manca d'unes publicacions fonamentals, a l'abast del públic.

La recuperació d'uns textos legals o doctrinals no suposa només el retrobament d'un fons de caràcter històric-jurídic. Es també un element de caràcter pràctic per a qualsevol persona, jurista o no. L'adaptació als principis constitucionals en el text de la Compilació del Dret Civil de Catalunya i les modificacions que establiria la Llei de 20 de març de 1984 del Parlament de Catalunya fan necessària la recuperació dels elements que constitueixen o inspiren l'ordenament jurídic català.

En el paràgraf 2n. de l'article 1r. de l'esmentada Llei s'assenyala: "Per tal d'interpretar i integrar aquesta Compilació i altres normes, hom prendrà en consideració les lleis, els costums, la jurisprudència i la doctrina i la doctrina que constitueixen la tradició jurídica catalana, d'a-

cord amb els principis generals que inspiren l'Ordenament jurídic català".

Aquesta pretensió s'ha complert durant anys amb escreix. Els tres primers volums, d'acurada presentació, suposen la recuperació per al món cultural català de les obres de Guillem M. de Brocá (1.918) i de Joan Martí Miralles (1.925). Els pròlegs són dels professors Encarna Roca Trias i Lluís Puig Ferriol, prou coneguts pels seus treballs sobre el Dret Civil català.

El passat mes d'abril, amb motiu del Congrés d'Història Institucional, "Les Corts Catalanes", es va donar a conèixer el quart volum d'aquesta Col·lecció: La reedició de la compilació de les Constitucions de Catalunya, impresa l'any 1.495. El projecte de publicar-la ja havia estat anunciat, en ser reconeguda la importància de poder-lo dur a terme pel Secretari del Comitè Tècnic, el professor Aquilino Iglesia Ferreirós, en l'opuscle de presentació de la Col·lecció.

Una compilació era una obra que recollia de forma sistemàtica o cronològica les normes disperses que integraven el dret reial vigent en un regne determinat. Es tractava d'aplegar tot el dret vigent i de facilitar-ne la difusió i el coneixement per part de juristes, personal forense i també de qualsevol persona interessada. La intervenció de la impremta va ésser decisiva

per afavorir aquesta funció divulgadora.

Aquesta compilació de les Constitucions de Catalunya és considerada com la primera. La seguiran les de 1588-89 i la de 1704, ja amb un nom específic: "Constitucions i altres Drets de Catalunya", amb tres volums cadascuna i amb una promulgació indiscutiblement oficial.

La decisió de formar una primera compilació té lloc durant la celebració de la Cort General de Barcelona, 1412-1413. Pel capítol de Cort IX, formulat en la sessió del 21 de juny de 1413, es demana a Ferran I la traducció del llatí al català dels Usatges i de les Constitucions del Principat.

Un grup important de juristes de l'època, Jaume Callís i Bononat Pere, nomenats per una comissió delegada de la Cort i Francesc Basset i Narcís de Sant Dionís, designats per la Diputació, integren la comissió que portà a terme la tasca de traduir i ordenar les disposicions per matèries. Una vegada acabada es va guardar a l'Arxiu reial. Correspon a la compilació manuscrita (1413-1422). La impressió i la publicació no es farien fins a l'època de Ferran II, el 20 de febrer de 1495, a les premses de Pere Michel i Diego Gumiel.

En el premi no hi ha cap referència a una promulgació de caràcter oficial. Es presenta com una obra privada, d'uns jurisconsults. Encara que no es pot considerar promulgada d'una manera oficial, la seva validesa és indiscutible en tant que es lliga amb els manuscrits de 1413-1422 -en llatí i en català- i té una continuïtat en la 2ª i la 3ª compilació.

S'estructura en dues parts diferenciades, més que en dos volums, amb numeració correlativa. La primera part recull la reproducció, degudament actualitzada, de la compilació manuscrita de 1413-1422, en la seva versió catalana oficial i que recollia la legislació de Corts i assemblees polítiques precedents, des dels Usatges de Barcelona fins a les primeres Corts cele-

FINQUES CARNER

Agent de la Propietat Immobiliària
San Antoni M.ª Claret, 18
Tels. 725 47 66 - 725 49 76
SABADELL

**ANÀLISIS CLÍNICO
I PERFUMERIA
COSMÈTICA de**

Joan Garriga i Manich
(Analista Diplomada de Sanitat, Inspector
Farmacèutic Municipal).

Passeig Plaça Major, 37
Telèfon 725 53 53 - SABADELL

¶ La dita e sumari molt veul delo titulo en general: en special e de tota los visages de barcelona constitucions e capitulo de cortie consueuero ferites de catalunya e commemoracions de p[er]e albert contengudes en los deu libros dela present compilacio ab la qual al quicunq[ue] po[ss]a facilmente veure e trobar tot lo effecte de les cosas contengudes en aquelles;

¶ Libre primer

- ¶** De la sancta se catholica ep[iscop]al iudicium del sancto bap[ti]stia en cartes.
- ¶** Que tot iudicium mozo liberament se p[ot]e fer creffis e retenir tota los bens: salua la c[er]t[er]a als filla e probus: ap[er]to iudicium sua. E que alcu no gos direngat r[ati]o[n]alment iudicium parauca. E que los iudicis e ferrabino bap[ti]stia gen beu les p[re]dicacions dela sancta se catholica en cartes.
- ¶** Confirmacio de papa innocencio dela dita constitucio en cartes.
- ¶** Remissio de totos visages e mala quanyo als iudicis quos faran creffians en cartes.
- ¶** Confirmacio de totas les ditas cosas en cartes.
- ¶** Que alcu no gos publicament contendre dela se catholica ne seur vell: o nouell testam[en]t en romans en cartes.
- ¶** Lo capitulo conte aq[ui] mateix.
- ¶** De les sanctes esglesies e de les cosas e priuilegis de aquelles en cartes.
- ¶** Que quicunq[ue] aloditari pugne donar: vendre son alou a la esglesia: o monastir en cartes.
- ¶** Que monastir algu no pugne vendre donar: o permu[er]ar ne empenyotar en cartes.
- ¶** Que quicunq[ue] pugne leixar donar calienar en qualseuol manera a esglesias: o lochs religiosos de ses possessions salua lo dret e s[er]uicia real: e iudicium antich en cartes.
- ¶** Que balleus vagners e cavallers no alberquen per for[as].

¶ Primer

¶ Tercer

¶ Item Capito' vii.

¶ Item statubim que lo capitol per nos fer en la dita general cort de barcelona lo qual comença a stem ordename prometem de muntar tota e s[e]gle[ra]te, ha ferat e muntar establida que sta esca e enca als capitol de la present cort e de les altres generalis cortis e s[e]de[n]s n[ost]ras.

¶ De diuerses referits e alongaments

¶ Facie primer en la cort de Tarragona

¶ Item nom dela dita e iudicium tram[en]t[er]e.

¶ Item statubim q[uo]d referits per alquun petrats de nos for[as] bre alongament de cortie no valenq[ue] si e onchs lo deutor no dea caucio al crehedor: que al temps que nos li haurem donat los deutes se fan pagar si onchs no era en temps de sol.

¶ De referit en la cort de penya. ca. r. ii.

¶ Item calena constitucio o ley de que es fer imposada a los cofes e no parauca los ordenam e statubim que cal los negocis e cofes enles q[ue] y nos per alguna iusta causa no puga als iudicis e llet[er]es no gament no atorguem a aq[ui] iudicium algu sobcebumer[is] pro iudicium alguna per qualque nom sia anomenada per lo qual al crehedor lo deute sia al[er]gar e que enca no com[en]cant que los actors o culhedors o tributo o altres culhedors d[er]eus per aquelles tributos o culhedors aquis desfringent no refreya per los ordenam de lo cho o altres als quals les deutes co[mo] se sepe[re] sia fer als crehedors chruissas de los deutors iudicis compliment de iusticia.

¶ Capitol del Rey en pere[re] en la primera cort de Barcelona.

¶ Item qui se for[as] Reyne la fer[as] Reyne ne lo for[as] iudicium procuras dor general: ni portant veue ni algu official ne altra plona q[ue] nulla q[ue] sta no faq[ue] ni puga atorgar alongamets iudicis.

brades sota la presidència d'Alfons el Magnànim. Sistematitzat en deu llibres i els corresponents títols, era seguit d'uns textos consuetudinaris feudals: els casos de Pere Albert, les Commemoracions o Costums del mateix autor i l'andònim dels Costums de Catalunya.

La segona part, recull una gran varietat de disposicions, fonamentalment fruit de l'actuació personal dels sobirans fora de Corts i assemblees polítiques: Pragmàtiques, Privilegis, Ordinacions normatives reials... El contingut d'aquesta part és més reduït. També s'inclouen altres disposicions sorgides de diferents instàncies o autoritats. L'ordenació es fa en quatre seccions segons es refereixin a l'estament eclesiàstic o al militar, a la ciutat de Barcelona o a totes les localitats del Principat en general. Les disposicions porten, normalment, la indicació de l'atorgant, la data i el lloc de l'expedició i mantenen una certa connexió sistemàtica per raó de la matèria tractada.

L'estudi introductori d'aquesta magnífica edició es deu al mestratge del professor Josep M. Font i Rius. És dividit en diferents parts. Suposa l'exegesi de totes les fonts documentals i bibliogràfiques

que fan referència tant a la compilació manuscrita de 1413-1422, com a la impressa de 1495.

Abans d'entrar en cadascuna de les parts, un proemi situa les compilacions catalanes dintre del panorama legislatiu de les que es produeixen en els altres territoris hispànics. Tant la primera com la segona part van seguides d'un Apèndix completíssim. La primera part és dedicada a la compilació manuscrita de 1413-1422 i n'analitza determinats aspectes: L'ordenació legal, la personalitat dels compiladors, la realització de la tasca i fins i tot l'escriptura manuscrita. A l'Apèndix es fa una ressenya dels manuscrits conservats.

En la segona part s'estudia la formació de la compilació impresa de 1495: la seva formació, una ressenya bàsica dels exemplars arquetípics, la seva estructura i contingut i els elements jurídics que la integren. Per acabar es fa un estudi dels comentaristes de les Constitucions. L'Apèndix recull les variants de la compilació impresa respecte dels manuscrits de 1413-1422.

Finalment, a l'epíleg, es fa una referència a les dues compilacions posteriors, de 1588-89 i de 1704.

L'edició facsímil és presentada amb una excel·lent qualitat tècnica i reproductiva, dintre de la línia de la Col·lecció "Textos Jurídics Catalans". L'estudi del professor Font i Rius situa la compilació dintre de la seva època, amb l'obligada referència als textos precedents i als posteriors. Els Apèndixs recullen amb la precisió pròpia de l'autor, textos i documents que il·lustren la formació de les dues compilacions, la manuscrita i la impresa.

No puc oblidar, dintre de l'estudi preliminar, les notes nombroses i exhaustives, on es repassa la pràctica totalitat de publicacions que fan referència al tema que ens ocupa o que hi incideixen d'alguna manera.

És una excel·lent edició, que pot formar part de la biblioteca de qualsevol estudiós de les nostres institucions, no necessàriament historiador, ni jurista.

(*) *Constitucions de Catalunya. Incunabile de 1495. Estudi introductori del Dr. Josep M. Font i Rius, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1988.*